

people to live in open and free society; this is a guarantee of the development of humanity.

References:

1. Селіванов В. Право як сфера свободи. *Вісник Академії правових наук України*. № 1(24). С. 17-32.
2. Димитров Ю. Правова держава: перспектива чи сьогоднішній день? *Право України*. 1995. № 5-6. С. 12 -16.
3. Варвар /
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B0%D1%80%D0%B2%D0%B0%D1%80>
4. Sen A. *Development as Freedom* / Sen A. Oxford: *Oxford University Press*, 1990. p. xii.

Сурілова Олена Олексіївна

*д.ю.н., професор кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Бурдюжа Олександр Миколайович

*аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

НАДАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ ЯК ФУНКЦІЯ МІЖНАРОДНОГО КОМІТЕТУ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА

Початок ХХІ ст. характеризується суперечливими процесами, з одного боку - гуманізацією всіх сфер життя, підвищенням уваги до прав людини, зростанням значення міжнародно- правових норм та принципів, орієнтованих на людину, формуванням інститутів спрямованих на гарантування для кожної людини життя, відповідного людській гідності. З іншого з'являються нові виклики та екзистенційні загрози самому існуванню людства та правам кожної людини. Це, перш за все, міжнародні збройні конфлікти, які

регулярно виникають в різних куточках Земної кулі та призводять до масштабної гуманітарної катастрофи, порушень прав людини на людську гідність, виживання, життя. Трагізму ситуації надає неспроможність людини, за обставинами незалежними від неї самої, подолати кризу - забезпечити себе житлом, продуктами харчування, необхідними лікарськими засобами. Проблема набула нового сенсу у зв'язку з агресією Російської Федерації проти України, яка по-перше призвела до гуманітарної катастрофи, по-друге виявила декларативний характер та низку ефективність сучасного міжнародного права та діючих норм та стандартів щодо захисту прав людини [1]. В цих умовах вироблення механізмів поновлення права людини не просто на виживання, але на гідне життя є однією з найактуальніших проблем сучасної цивілізації, що має як внутрішньодержавний так і міжнародний характер. В цьому механізмі центральне місце займає право на гуманітарну допомогу. Незважаючи на те, що міжнародно- правові механізми надання гуманітарної допомоги формуються, починаючи з 1805 р., на сьогодні відсутнє усталене поняття «гуманітарна допомога» в законодавстві та правовій доктрині, що значно ускладнює розуміння права на гуманітарну допомогу, як одного з фундаментальних прав людини. Ми пропонуємо розуміти гуманітарну допомогу, як заходи з надання громадянам (цивільним або військовим) життєво необхідних предметів споживання (продуктів харчування, засобів гігієни, тощо) та /або притулку, та/або психосоціальної підтримки та освіти та/або медичних та транспортних послуг у разі стихійного лиха, техногенної катастрофи або збройного конфлікту, що здійснюються іноземними та вітчизняними донорами відповідно до принципів захисту з метою забезпечення життя з гідністю, або сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни [2]. Зазначимо, що це визначення сформульоване із урахуванням того, що право на гуманітарну допомогу виникає не тільки у зв'язку зі збройними конфліктами, але і у мирний час у зв'язку з катастрофами природного та техногенного походження.

Однією з найвпливовіших міжнародних організацій, яка опікується наданням гуманітарної допомоги є Міжнародний комітет Червоного хреста. МКЧХ є асоціацією, яка регулюється ст. 60 Цивільного кодексу Швейцарії. Для виконання свого гуманітарного мандату та місії МКЧХ має статус, еквівалентний статусу міжнародної організації, і має міжнародну правосуб'єктність у виконанні своєї роботи [3]. Міжнародно-правовий статус МКЧХ конкретизується Женевськими конвенціями, Додатковими протоколами до них і Статутом Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, а також Міжнародними конференціями Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Його особливості визначаються тим, що він є компонентом Руху, до якого також входять національні товариства Червоного Хреста і Червоного Півмісяця і Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця [4].

Міжнародно-правовий статус МКЧХ визначають його повноваження, які хоча і не визначені як такі у Статуті, однак витікають з його ролі. Відповідно до його Статуту (ст.4), роль Міжнародного комітету Червоного Хреста полягає у тому, щоб здійснювати організаційні, спостережні, регулятивні просвітницькі повноваження та повноваження підготовки кадрів.

Цей перелік є відкритим. МКЧХ виступає з будь-якою гуманітарною ініціативою, яка відповідає його ролі, а також розглядає будь-яке питання з метою запобігання стражданню, додержання гуманітарного права та універсальних гуманітарних принципів. Важливим для визначення міжнародно-правового статусу є наявність у МКЧХ привілеїв та імунітетів [3].

Аналізуючи повноваження МКЧХ, зазначимо, що на різних етапах його історії, акценти зміщувалися відповідно до ситуації яка склалася та проблем, які потрібно вирішувати. У зв'язку з катастрофічною гуманітарною ситуацією, яка склалася в Україні в результаті агресії Російської федерації і яка пов'язана з порушенням РФ вимог міжнародного гуманітарного права в

частині законів та звичаєв війни, масовим вчиненням звірств та жахів у місцях, які перебували під окупацією РФ [5], на сьогодні першочерговим завданням вбачається визнання законів та звичаєв війни політичним пріоритетом [6]. Ніякі політичні міркування не можуть відмінити або послаблювати дію правових норм, які отримали загальне визнання та закріплені в договорах, зокрема Женевських конвенціях та протоколах до них.

МКЧХ має діяти на випередження з метою мінімізації гуманітарної кризи та заздалегідь розробити механізми та підготувати інструменти забезпечення додержання міжнародного гуманітарного права. Для цього МКЧХ співпрацює з державами, сприяючи додержанню норм міжнародного гуманітарного права, проводячи консультування та навчання їх військовослужбовців, суддів, парламентарів і дипломатів міжнародному гуманітарному праву. Сторони конфлікту мають забезпечити розміщення у гідних умовах під правовим захистом військовополонених, запобігати жертвам серед цивільного населення, спричинення шкоди об'єктам цивільної інфраструктури. Превентивна діяльність також передбачає політичну волю держав проводити розслідування дій збройних сил, вивчати факти, пов'язані із заявами про порушення МГП з метою виявлення порушень та системних недоліків та коригування подальших дій. Міжнародний комітет Червоного хреста сприяє додержанню МГП шляхом відвідування місць утримання військовополонених, репатріації останків померлих, допомоги лікарням.

Для таких екстремальних обставин передбачається нейтральна і безпристрасна гуманітарна діяльність та мінімальні стандарти гуманності, яких необхідно дотримуватися під час збройного конфлікту. Ці норми мають застосовуватися всіма сторонами, незалежно від мотивів, по яких вони беруть участь у війні.

МКЧХ перш за все надає гуманітарну допомогу вразливим верствам населення, постраждалим внаслідок бойових дій, окупації, знищення

соціальної інфраструктури ворогом, тощо. Задля підтримки потерпілих від війни організується будівництво тимчасових приміщень, де надається тимчасовий прихисток тим, хто цього потребує. Мешканці деокупованих територій отримують допомогу з відновлення житла. Гуманітарна допомога надається у вигляді евакуації населення з небезпечних районів.

Для ефективного надання гуманітарної допомоги жертвам збройних конфліктів необхідно вирішити питання щодо гуманітарного доступу до зони збройних конфліктів. Однак в сучасному міжнародному праві не закріплено безумовне зобов'язання сторін конфлікту надавати такий доступ. Відомі чимало випадків встановлення перешкод для гуманітарної допомоги та загрози безпеці гуманітарному персоналу. Переважання політичних інтересів та перебіг конфліктів перешкоджають безперешкодному руху гуманітарних операцій в окремих ситуаціях, де безпосередні напади та інші безпекові виклики створюють загрози для гуманітарних працівників[7]. В цьому випадку Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ) у взаємодії з Національним товариством зацікавленої країни чи зацікавлених країн здійснює координування допомоги.

Таким чином Міжнародний комітет Червоного хреста стояв у витоків запровадження гуманітарної допомоги в умовах збройних конфліктів та на сьогодні є однією з найбільш впливових організацій, яка виконує різноманітні функції в цій сфері, зокрема за ініціативою МКЧХ були прийняті основні конвенції та ініціюється вдосконалення законодавства в цій сфері.

Література:

1. Маланчук Т.В., Корощенко К.Р. Четверте покоління прав людини – погляд з 21 століття. *Молодий вчений*. 2022 № 6 (106) С. 90-93. С.93.
2. Бурдюжа О. М. Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання гуманітарної допомоги *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022.№11. С. 769-773. С. 772

3. Statutes of the International Committee of the Red Cross Adopted on 21 December 2017 URL: <https://www.icrc.org/en/document/statutes-international-committee-red-cross-0>

4. Statutes of the International Red Cross and Red Crescent movement URL: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/statutes-en-a5.pdf>

5. Урядовий портал URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mvs>

6. International Committee of the Red Cross URL: <https://www.icrc.org/en/document/international-humanitarian-law-in-divided-world>

7. Гуманітарний доступ. під час збройних конфліктів: основні висновки URL: <https://www.genevacall.org/wp-content/uploads/2021/09/Article-Humanitarian-Access-UKR-converted.pdf>

Акіменко Юлія Юріївна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРИНЦИП ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНОСТІ У ПРАКТИЦІ ЄСПЛ

Екстериторіальність або екстериторіальне застосування міжнародних та регіональних міжнародних договорів про права людини стосується визнання державами-учасницями, що положення цих договорів можуть бути застосовані до визначеної особи або групи осіб, які перебувають за межами території держав-учасниць, проте, на думку компетентного органу (міжнародної інстанції) зазначені у міжнародному договорі права особи мають бути захищені саме цим міжнародним договором, або ці права кореспондують до обов'язків держави-учасниці поза межами її суверенної території.

Комісія міжнародного права ООН пропонує тлумачити поняття екстериторіальної юрисдикції як «таке, що стосується здійснення